

*Skinflyvepladsen ved Fårtoft øst
for Thisted. I forgrunden ses en
stor "hangar" - man aner, at den er
fremstillet af tynde lister - og i bag-
grunden udrangerede søfly.
(Museumscenter Hanstholm)*

Jens Andersen

Glemte spor efter besættelsen på Buksør Odde

Modsat hvad der var tilfældet i Thy, kom den tyske værnemagt ikke til at sætte det store præg på landskab på Mors. Øen ligger jo godt beskyttet bag vestkysten, så her var der ikke umiddelbart grund til at frygte en allieret invasion. De få stillinger, som tyskerne anlagde på Mors, havde derfor ikke noget med forsvaret af selve øen at gøre, men var et led i det tyske luftforsvar af hele det danske område. Ved Salgjerhøj og Sindbjerg byggede tyskerne således i slutningen af 1942 luftmeldeposter, som havde til opgave at rapportere om allierede fly. På Buksør Odde byggede de dog et anlæg af en helt speciel karakter, nemlig et skinanlæg.

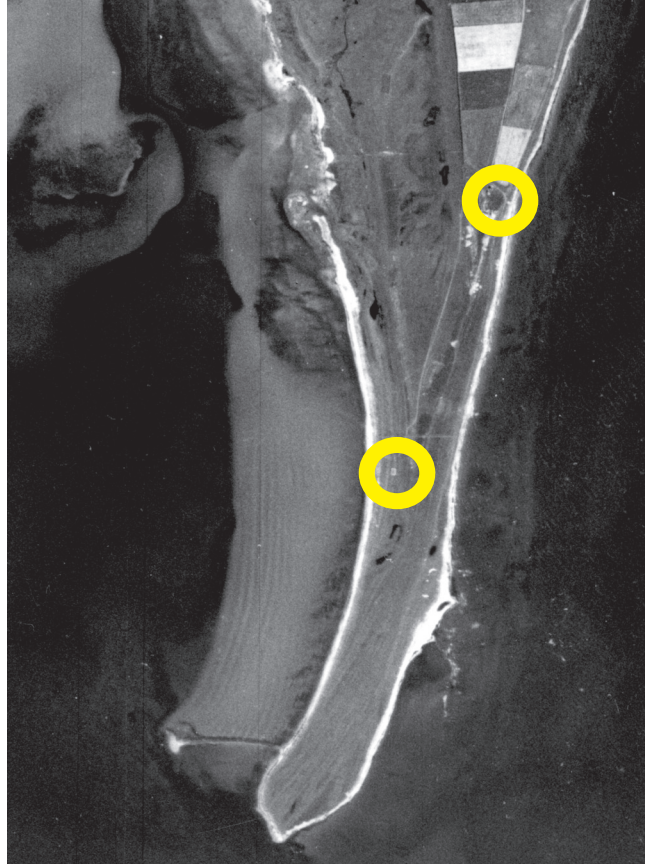
Betænkeligheder ved skinflyvepladsen ved Thisted
Skinanlægget skulle tiltrække sig de allieredes flys opmærksomhed ved hjælp af falske bygninger og lys. På den måde ville det narre dem til at kaste deres bomber over skinanlægget i stedet for over en rigtig flyveplads eller et vigtigt militært anlæg. Ideen om at bygge et skinanlæg på Buksør Odde synes at have taget sit udgangspunkt i, at tyskerne var blevet betænkelige ved placeringen af den skinflyveplads, som de i sensommeren 1940 havde anlagt ved Fårtoft, øst for Thisted. Skinanlægget øst for byen skulle aflede fjendtlige luftangreb fra den rigtige søflyveplads, som tyskerne havde anlagt vest for byen ved Dragsbæk (i dag Beredskabsstyrelsen Nordjyllands kaserne). I slutningen af 1940 fandt man imidlertid ud af, at beliggenheden af skinanlægget ved Fårtoft var problematisk. Problemet var, at det på det nærmeste lå midt i en civil bebyggelse, og tyskerne havde et generelt krav om, at skinanlæg skulle ligge mindst en kilometer fra et sådan område.

Tyskerne begyndte derfor at kigge sig om efter et andet og mere øde sted at placere et skinanlæg, og øjnene faldt på Mors. Den 5. december havde amtmand Egedorf i Thisted et møde med den tyske Regierungsoberinspektør Justi om erstatning til forskellige jordejere for tysk brug

Fundamentet til "brandtomten" med kanalerne til den brændende olie. (Museumscenter Hanstholm)

Luftfoto af Buksør Odde fra sommeren 1945 med markering af de dele af skinanlægget, som endnu i dag er synlige. (Geodætisk Institut)

af deres jord. Under mødet oplyste tyskeren under hånden, at der muligvis ville blive tale om at anbringe nogle fortøjninger til søfly ved Hanklit på Mors samt eventuelt om at bygge en barak på selve højen. Amtmanden var ikke begejstret for en sådan placering, for selvom pladsen lå hele otte km fra Thisted, påpegede han, at Hanklit lå i nærheden af det populære udflugtssted Salgjerhøj, som i udstrakt grad besøgte af skoler og geologisk interesserede. Desuden var Hanklit et fredet areal.

Amtmanden indrapporterede sagen til Indenrigsministeriet, hvorefter der i flere måneder ikke skete mere i sagen. Den 3. april 1941 havde amtmanden imidlertid et møde med to tyske ingeniører, som oplyste ham, at det ikke blev til noget med skinanlægget på Hanklit. Til gengæld fortalte ingeniørerne, at de havde tænkt på et andet sted på Mors, nemlig Buksør Odde, som de fandt meget velegnet, da der var vand til alle sider og ingen bygninger i et par kilometers afstand. Der ville blive tale om ”et meget lille anlæg”, idet man havde tænkt sig at flytte nogle få søfly fra Fårtoft til Buksør Odde samtidigt med,

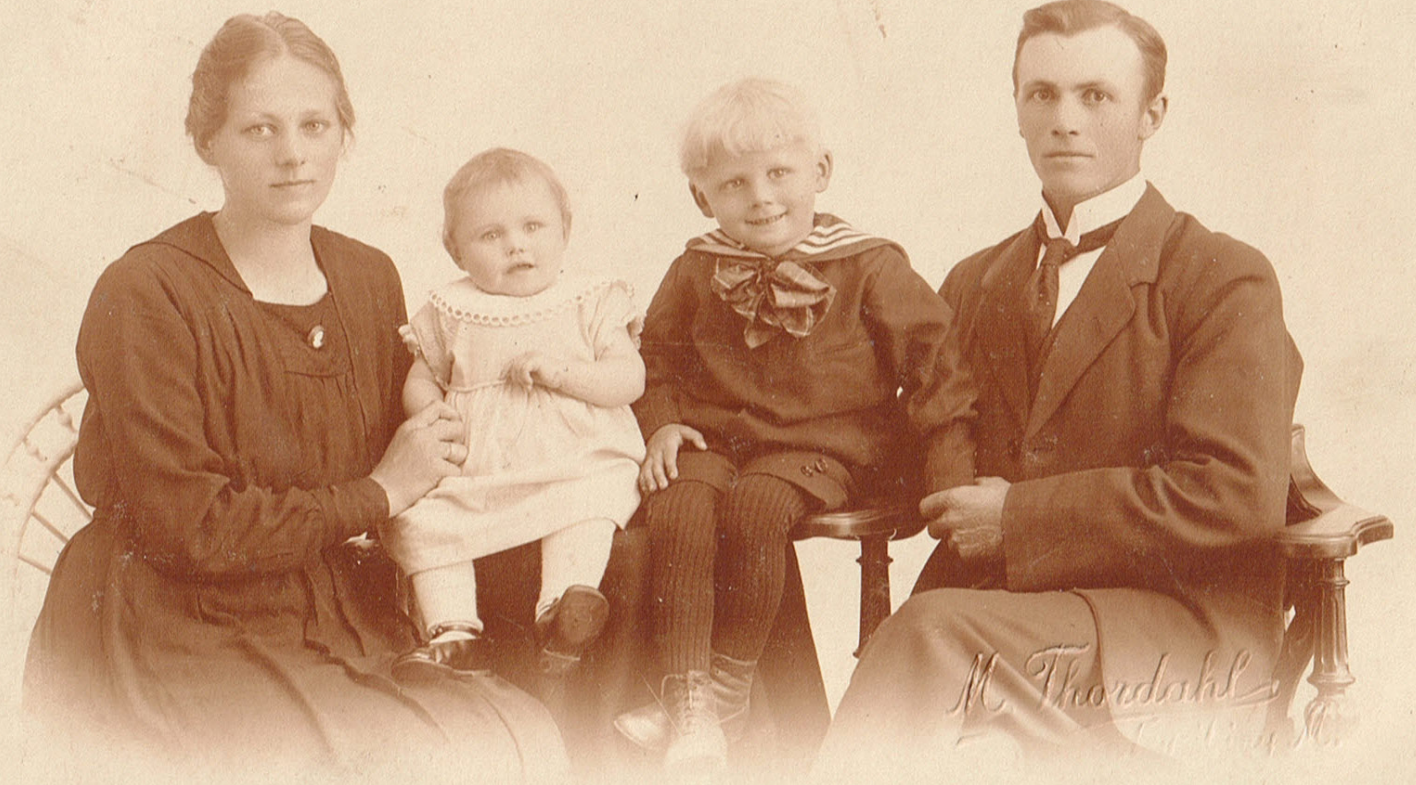
at man eventuelt også ville flytte et par små barakanlæg over til odden. Ingeniørerne oplyste, at det var en plan, de selv havde udtænkt, og at den endnu ikke var forelagt de militære myndigheder. Det var derfor muligt, at den overhovedet ikke blev til noget. De lovede at henvende sig til amtmanden så snart, de vidste mere. Amtmanden rapporterede oplysningerne til Indenrigsministeriet og politimesteren på Mors. Da amtmanden tre uger senere mødte de to ingeniører, oplyste de ham om, at der ikke var truffet nogen beslutning i sagen, og at der muligvis ikke ville ske noget den sommer.

Noget skete der nu alligevel, for den 6. maj kunne politimesteren oplyse amtmanden om, at tyskerne havde undersøgt mulighederne for at få ført elektricitet ud på Buksør Odde, men at der endnu ikke var truffet nogen konkrete aftaler.

Tyskerne kommer til Buksør

Anders Djernes, som havde ejet Østergård siden 1940, forklarede til en politirapport i november 1945, at nogle tyskere en dag i april 1941 var kommet til ham. De havde gjort ham opmærksom på, at de ønskede at benytte hans jord på Buksør Odde med vejret på en strækning af 3-4 km ud til odden, som også lå på hans jord. Endvidere ønskede de at opstille telefonpæle langs denne vej. Han mente at huske, at tyskerne havde overtaget Odden den 4. maj 1941. Kontrakten blev dog først udfærdiget den 27. januar 1942, men i den angives det, at den er udarbejdet ”i anledning af, at der af den tyske værnemagt er foretaget foranstaltninger” – dvs. arbejdet må have været sat i gang på dette tidspunkt.

Jens Djernes, født 1920 og på den tid bestyrer på sin fars gård, fortalte i 2003 forfatteren, at tyskerne i første omgang beslaglagde aftægtsboligen, som lå i den ene ende af stuehuset. Det drejede sig om et enkelt rum, vel 14-16 m² stort, og uden køkken. Der boede tre mænd frem til efteråret 1941. Derefter flyttede tyskerne ud i et hus ude på Odden, ”Villaen”, hvor de selv lavede deres mad. Soldaterne kom fra flyvepladsen ved Thisted, og de blev med mellemrum skiftet ud.

Ejeren af Østergaard under besættelsen, Anders Djernes, med hustruen Else og børnene Marianne og Jens. Billedet er taget midt i 1920'erne.

Samlivet med tyskerne gik almindeligvis fredeligt for sig. En dag, da Jens Djernes med sin onkel skulle ned og se til dyrene på odden, råbte en af vagterne dog "Halt" og ville visitere dem. De kørte imidlertid videre. Senere kom der en overordnet på besøg, og Anders Djernes klagede over tyskeren. Man formodede, at den uheldige tyske soldat blev sendt til fronten – i hvert tilfælde så man ikke mere til ham.

Det var det tyske flyvevåbens byggeledelse fra søflyvepladsen i Thisted, "Thisted See", som stod for opbygningen af skinanlægget. Hvornår arbejdet foregik, fremgår ikke af de bevarede dokumenter, men "S-Anlage Tamholm", opkaldt efter den lille holm yderst på oddens vestside, blev officielt overtaget den 25. april 1942.

Anlæggets udformning

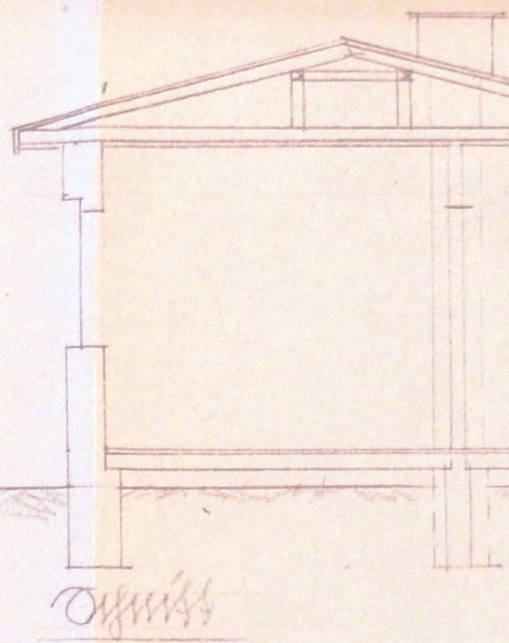
Skinanlægget på Buksør Odde begyndte omtrent ved oddens rod og strakte sig syd på. Den første bygning i skinanlægget, som man kom til, var "Villaen". Det var en murstensbygning med en grundplan på 4,7 x 5 meter. Bygningen blev brugt som beboelse for betjeningsmandskabet. Ud over et rum på 3 x 4 meter indeholdt bygningen

en entré samt et lokum og et depotrum. Ifølge bemærkninger i papirerne fra overdragelsesforretningen var det ikke meningen, at de tyske soldater skulle bo permanent i bygningen, men det synes jo at være blevet tilfældet.

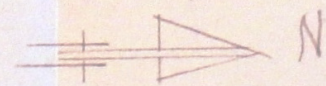
Når man gav sine folk til opgave at tiltrække sig fjendens opmærksomhed og ikke mindst hans bomber, måtte man også sørge for, at de kunne komme i dækning. Umiddelbart syd for "Villaen" blev der derfor bygget et lille beskyttelsesrum i form af en halvt nedgravet bunker med et 30 cm tykt betontag og 35 cm tykke vægge af mursten. Bunkeren havde et enkelt rum på 130 x 165 cm og en muret indgang. I sydsiden af rummet var en observationsåbning, så man kunne iagttage skinanlægget mod syd. Der var desuden en el-tavle. Af et skema over el-forsyningen kan man se, at man fra bunkeren kunne sætte lys på skinbygningerne på "hindringer for lufttrafikken", som ved ægte flyvepladser, og endelig antænde to "succesbrande", som skulle få allierede fly til at tro, at anlægget allerede var under angreb, og dermed var et rigtigt mål.

Ca. 400 meter syd for "Villaen" og bunkeren lå tre store skinhuse på det lave areal på østsiden af odden, ned mod vandet. Hver bygning havde et grundmål på ca. 21 x 8 meter og var fastgjort i jorden på 37 cementblokke. Ret meget "hus" var der dog ikke over dem, og Jens Djernes husker således kun, at de havde tag. Måske kan de i konstruktion have mindet om den store "hangar" ved Fårtoft, som var et træskelet beklædt med trælister? Ifølge Jens Djernes var hver af bygningerne hegnet ind med almindeligt pigtrådshegn, så dyrene ikke skulle gå derind.

Yderligere ca. 200 meter længere mod syd, på vestsiden af odden, var bygget et betonfundament på 8 x 12 meter med murværk i forskellige højder, så det så ud som en ruin efter et nedbrændt hus. I overkanten af fundamentet var der en rende, som var beklædt med ildfaste klinker og beregnet til afbrænding af olie. Af tyskerne blev anlægget betegnet som "Schaden"-Feuer mit Ruinenmauerwerk und Ölbehälter" - skade-fyr med ruinmurværk og oliebeholder.

Tysk tegning af "Villaen".
(Landsarkivet for Nørrejylland)

M 1:50

Buksør Odde i 2008. I forgrunden ses "Villaen"s trappetrin, i baggrunden den lille bunker. (Museumscenter Hanstholm)

Selvom det åbenbart havde indgået i de oprindelige planer, er der ingen oplysninger om, at man flyttede søfly fra Fårtoft til Buksør Odde. Skinflyvepladsen ved Fårtoft vedblev da også med at være i brug frem til krigens slutning.

Anlægget nedlægges

Skinanlægget på Buksør Odde kom faktisk i brug flere gange, men det lykkedes aldrig at få allierede fly til at kaste bomber. Jens Djernes kunne ikke se anlægget fra selve gården, men han fortalte, at han flere gange så det tændt, når han var på vej hjem om aftenen. Anlæggets funktionstid blev imidlertid ikke lang, og allerede efter et års tid blev det atter nedlagt.

Anders Djernes forklarede i november 1945, at tyskerne forlod od-den omkring den 1. februar 1943. Denne datering stemmer dog ikke helt med andre kilder. Således modtog det tyske Luftwaffe først i slutningen af september 1943 tilbud fra et dansk firma på nedrivningen af anlægget på Buksør Odde. Tyskerne må have været hurtige til at slå til, for allerede den 4. oktober kunne firmaet sende en regning for arbejdet. Også andre oplysninger tyder på, at anlægget var bemanded længere end til februar 1943. Blandt andet indløb der i juni 1943 en anmeldelse til politiet om, at de tyske soldater fra skinanlægget havde stjålet to skydekajakker. Dokumenterne oplyser dog ikke, hvornår tyveriet skulle have fundet sted.

Nedbrydningen af stillingen foregik ved, at man tog alt med sig, som kunne flyttes, herunder 65 telefonpæle samt de tre attraphuse. Træpælene, som bar husene, blev savet over i en højde af 10-15 cm over cementfundamentet, som de var støbt fast i. Cementblokkene lod man stå. Også murværket på "ruinen" blev nedbrudt. Derefter gav tyskerne nøglen til murstenshuset til Anders Djernes og sagde, at nu kunne han godt beholde huset. Siden så man ikke noget til tyskerne.

Hvad kan man se i dag?

Anlægget fungerede kun i kort tid og var ikke bygget af tyk beton. Alligevel kan man stadig se betydelige dele af det i landskabet den dag i dag – man skal blot vide, at de er dér.

Selvom tyskerne lod murstenshuset stå, overlevede det ikke krigen. Natten til den 1. maj 1945 satte nogle unge mennesker fra Jørsby ild til huset. Muligvis var der tale om en misforstået sabotagehandling. Da politiet besøgte stedet i november 1945, stod der kun de nøgne mure tilbage i en højde af 3 meter. Siden er murene brudt ned, så man i dag kun kan se en mindre forhøjning i terrænet og en betonstøbt trappe. Bunkeren er stadig bevaret, omend den næsten er fuld af jord. Af de tre skinhuse er der nu ingen spor at se. I begyndelsen af 1960'erne, da man tog jorden under plov, gravede Jens Djernes nemlig fundamentklodserne til dem op. Betonklodserne blev lagt på oddens østside som kystsikring. Af brandattrappen kan man se selve fundamentspladen, hvor der stadig sidder ildfaste klinker tilbage i renderne til den brændende olie.

Skov og Naturstyrelsen overtog Buksør Odde i 1985, og den henligger i dag som et fredeligt natur- og græsningsområde langt fra alting. Derfor sætter den uindviiede besøgende næppe bygningsresterne i forbindelse med et militært anlæg fra 2. Verdenskrig. Imidlertid var stedets øde beliggenhed netop selve pointen med at lægge anlægget yderst på odden, fjernt fra enhver bebyggelse.

Bauleitung. Thisted			
Maßstab	Gez.	Göpr.	Gen.
1:	Meyer		
	25.4.42		
Plan Nr.	Schaltbild S-Anlag		
222	Tarnholm.		

Skema over el-forsyningen til anlægget. Strømmen kom fra det civile el-net. (Landsarkivet for Nørrejylland)

Schaltbild S-Anlage.

Zuleitung v. Ortsnetz. 2x25 φAlu.

